

The image shows the front cover of an antique book. The cover is decorated with a complex marbled pattern in shades of black, dark grey, and light grey, with small flecks of gold or yellow. In the upper left corner, there is a rectangular label with a dark red background and a thin gold border. The text on the label is printed in gold capital letters. The author's name is at the top, followed by a horizontal line, and then the title in two lines.

P. WARGENTIN

METEOROLOGISKA
OBSERVATIONER

03242

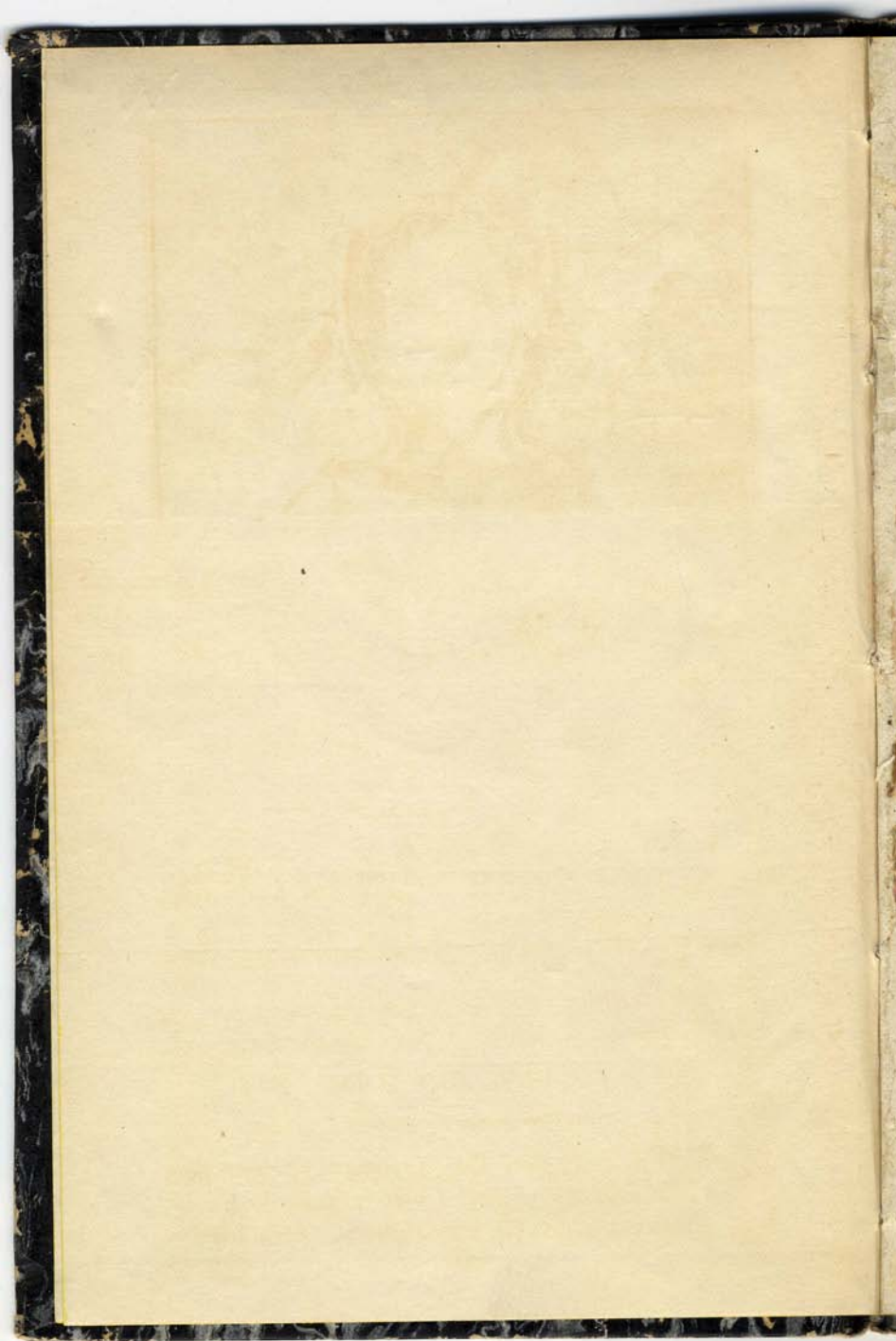

B608/44

F. II.

U (Ref., Smats.) W

WARGENTIN, PETER

*Korrt Utdrag af dagliga Meteorologiska
Observationer, gjorda i Stockholm, år 1758
och de följande, til och med 1764.*

Kongl. Academien lät, i flera år, uti sina
Handlingar styckevis införa utdrag af dag-
liga observationer på väderleken, som blifvit
gjorda

gjorda på Observatorium i Upsala. Det fista utgifna utdraget var för år 1757. Sedan kom dermed at uphöra, för brist på rum uti Handlingarna, då någon tid var ymnigare tillgång på andra Rön och ämnen, som tycktes för tjena företräde.

Det är dock skada, at de sedermera med lika flit i Upsala fortsatte Meteorologiska observationerna ej blifvit, åtminstone genom vanliga utdrag, allmänheten meddelta. Dessa slags anmärkningar gifva otvifvelaktigt mycket ljus i Naturkunnigheten och kunna med tiden äfven blifva nyttiga i hushållningen, om man, såsom troligt synes, af dem kan få anledning at här, såsom i många andra verlds-delar, något nära förutse väderlekens tilstundande omskiften. I synnerhet lär man af dem, då de jämföras med dylika, gjorda i andra Länder, at känna Climaternas olika beskaffenhet. Efterverlden får ock af dem med visshet se, om Climatet uti ett och samma Land, med tiden märkligen förändrar sig, och antingen blifver smånigom kallare, såsom många frukta, eller ock, enligt andras tankar, bli-dare, hvartil fannolika skäl plåga anföras på båda sidor.

I anseende til dessa och flera förväntade uplysningar, hafva de flesta och förnämsta utländska Vetenskaps Samhällen, i dessa senare åren, icke allenast låtit med största upmärksamhet anställa dagliga observationer på väderleken, utan ock infört dem oakortade uti sina Handlingar. Ja! Hans Durchleuchtighet Churfursten af Pfalz-Bayern, har nyligen stiftat och med nödiga inkomster försedt en särskild Societet

cietet i Manheim, som endast skall fyfselfätta sig med Meteorologiska observationers anstäl- lande, samlande ifrån alla orter, och årliga utgifvande.

Jag vågar derföre tilstyrka K. Vetenskaps Academiën, at åter lemna de i Upsala gjorda Meteorologiska Observationer rum uti Handlingarna, åtminstone ifrån och med innevarande år, men hållt ifrån 1780 års början. Våra Handlingars tränga gränfor tillåta väl icke, at de få införas i all sin vidd, för hvar dag; men ett sådant utdrag af dem, som förr var vanligt, kan vara tillräckeligt, åtminstone bättre än intet. Billigt synes ock, at de, som hafva så mycken möda ospard med dessa observationer, böra få den hugnaden at se dem til någon nytta användas, på det de ej dervid må ledna.

Men på det väderlekens och årstidernas beskaffenhet hos oss, år 1758 och de följande, til och med 1779, ej må råka aldeles i förgå- tenhet, beder jag om lof, at af mina här i Stockholm under dessa åren antecknade dagliga observationer få uti Handlingarna förvara ett ån kortare sammandrag, som nästan endast skall gifva tillkänna, huru de fyra årstiderne hvarje år förhållit sig, hvilket kan vara nog, sedan jag uti 1778 års Handlingar vidlyftigare visat hvarje års förhållande, i anseende til varme och köld.

Först bör jag likväl gifva tillkänna, hvad man här förstår med Vinter, Vår, Sommar och Höst, emedan man uti olika Climater har helt olika begrep derom. Den kallaste årsti- den får allestäds namn af vinter, fastän väder-

leken då på många ställen är blidare, än hos oss om våren. Deraf har den orimlige tanken upkommit, som ännu ofta uprepas uti utländska Skrifter, at vintren i Sverige varar i 8 eller 9 Månader, hvarpå omedelbarligen skall följa en het Sommar, i 3 eller 4 Månader, nästan utan mellankomst af vår och höst. Efter Naturens ordning, måste dock årstiderna allestäds genomgå sina omskiften, fastän hvar och en af dem, uti olika Climater, är skiljaktig. Vi kalle den tiden *Vinter*, då kölden är rådande, så at Thermometren oftare och mera står under än öfver frys-puncten; då sjöarne äro belagde med is, marken tilfrusen och merändels betäckt med snö. *Våren* anses hos oss taga sin början, när varmen beständigt får öfverhanden; snön redan til största delen är bortsmält; isen på sjöarne uptinat, så at segelfart kan öppnas; när marken börjar grönska, träden få lóf, flytt-foglarne ankomma, skogs-foglarne leka och åkermannen plöja. Sådant sker här ofta redan i Mars, men aldrafäst i April, och kan således den Månaden, än mindre Maj, höra til vintren, fastän då och då någon frostnatt eller snöglopp mellankommer. När varmen småningom få tiltagit, at Thermometrens dagliga medel-högd öfver frys-puncten går til 12, 15 eller 20 grader, räkne vi det för *Sommar*, men kalle det *Höst*, när dagarnes medelvarme är beständigt mindre än 12 grader, då löfven på träden börja blekna och af-falla, flytt-foglarne aftåga, frostnätter oftare insinna sig o. i. v. til des ny vinter tager sitt intråde.

Efter denna utstakning, tog 1758 års *vinter* sin början den 29 i nästföregående Nov. Månad,

nad, och varade til d. 14 Apr. dock få, at under den tiden voro 40 blide- eller tó-dagar, och derimellan lindrig kóld, högft, en eller annan morgon, 16 grader. I Dec. och Febr. mycken fnö. Den 15 April infann sig *våren* med alfvar, och varmen tiltog hastigt, få at midt i Maj var nåftan fommar-varmt, under dagligt folkken och långvarig torka. Rätt *Sommar* blef dock ej förr ån den 4 Jun. som påftod til d. 13 Sept. De varmaste dagarne voro d. 11, 12 och 13 Jun. d. 8 Jul. samt d. 8, 9, 18, 23, 25 och 26 Aug. då Thermometren om middagarna stod 26 á 29 grader öfver 0. Frukt-samt rägn i slutet af Maj och som oftast i Jun. gaf det året god årsväxt, som under torka i Jul. och Aug. väl bärgades. *Höften* blid, ej mycket våt, varade til d. 13 Nov. då *vinter* tog vid, som dock til d. 19 Dec. var ofstadig med mycken fnö, men sedan, til

Den 7 Januarii 1759, var nog strång, få at kólden d. 20 och 23 Dec. samt 2 och 7 Jan. gick öfver 16 til 20 grader. Men sedan blef ingen ofstadig vinter mera, utan nåftan beständigt tó-väder, utom några få dagar i slutet af Febr. och i början af Mart. då kólden var högft 10 grader. Marken blef redan i Jan. bar, isen på fjöarna svag eller aldeles borrt, få at Fartyg inkommo genom Skären. I Febr. funnos blomster i Skogarna. I Mart. föll mycket fnö-blandadt rägn. Det hade således redan länge varit *Vår*, och Thermometren steg somliga dagar i April til 14 eller 16 grader öfver 0. *Sommaren* började just med Jun. Månad och varade til d. 8 Sept. under hvilken tid varmen var om middagarna d. 5, 26 och 29 Jun. d. 1, 3, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 17, 18, 19 och 20 Jul. samt

d. 9, 10, 11, 12 och 13 Aug. öfver 25 til 30 grader öfver 0. Vällignadt rågn i Apr. och Maj förorsakade en af de ymnigaste års-växter, som under beqvåmligt uphålls-väder i Jul. och Aug. lyckligen inbårgades. *Hösten* blid, och i Oct. efter Landtmannens önskan, våt, varade til d. 16 Nov. då köld och snö hastigt gjorde *vinter* och åkføre, som fortfor beständigt alt til d. 29 Mart. 1760, på hvilken tid väl voro 24 tódagar, men deremot kölden ofta bister, besynnerligen d. 5, 6, 8, 9, 11, 12, 23 och 24 Jan. samt d. 2 Febr. då Thermometren föll til 16 á 24, ja d. 7 Jan. til 29 gr. under 0. Den 22, 24 och 26 Jan. vankade mycken snö.

1760 års *Vinter* var således både lång och svår. Derpå följde en kulen och torr *Vår*, med tåta natt-froster, tils mot slutet af Maj, då *Sommaren* ingick, med 23 á 27 graders varme. Midt i Jun. var väderleken kulen, men sedan, i synnerhet d. 29 och 30 Jun. samt de 7 förste dagarne i Jul. 26 til 29 grader varm. Af vår-torka blef års-växten svag, och af nästan dagligt rågn, ifrån d. 7 Jul. til d. 27 Aug. en myckenhet både fäd och hó skämd, uti våra flesta Lands-orter. Sept. deremot var mycket vacker och til slut sommar-varm. *Hösten*, ifrån den 8 Octob. til d. 15 Nov. kulen, med omsevis rågn och våt snö. Köld började d. 16 Nov. få öfverhanden, så at *Vintrens* ingång derifrån kunde räknas, hvilken dock både i denne och den följande Dec. samt i

Jan. och Febr. 1761, med 28 blida eller tódagar mellan-åt afbröts. Största kölden var d. 6, 7 och 15 Dec. 13 gr. samt d. 18 Jan. d. 12 och 14 Febr. 17 til 18 gr. I Dec. mycken rågn-

blan-

blandad snö. Den 16 och 17 Jan. snö och häftigt urväder. Lika så d. 15, 23 och 25 Febr. samt d. 2 Mart. D. 5 Mart. började *Våren*, i det Thermometren sedan hvar middag stod några grader öfver 0, och i Maj somliga dagar, under brist på nödigt rågn, steg til 23 grader. Fullkomlig *Sommar* blef dock icke förr än d. 1 Jun. men sedan, til d. 19 Sept. så mycket varmare, i det Thermom. d. 3, 4, 5, 13, 14, 17, 21, 29 och 30 Jun. d. 1, 8, 9 och 12 Jul. samt d. 5, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15 och 17 Aug. gick til 25 å 28 gr. Af torka i Maj och Jun. tog års-växten betydlig skada. I senare hälften af Jul. nog rågn, i Aug. föga. *Hösten* blid och lagom våt til d. 22 Nov. då *Vinter* hastigt inbröt, och hotade at blifva alfvarsam, men d. 26 Dec. förvandlades til nästan daglig tó, som, då de 3 förste dagarne i Jan. 1762, undantagas, varade til d. 3 Febr.

Hvarest ny *Vinter* kom til d. 3 Apr. I synnerhet var d. 2, 6, 7, 16, 21, 29 och 30 Mart. om nätterna 12 å 14, ja en gång 18 gr. köld, men middagstiden merändels blidt. På snö var ingen brist; men den, tillika med kölden, fick i Apr. hastig affärd, genom en den årstiden mer än vanlig, ända til 20 graders *vår*-varme, så at löf på åtskilliga träd, i synnerhet på Hågg (*Padus*) innan Månadens flut utsprucko. I Maj och Jun. hade man ej heller at klaga öfver köld, men så mycket mer öfver brist på tillräckligt rågn, som lade grunden til det årets svaga års-växt. *Sommaren*, ifrån d. 4 Jun. til den 6 Sept. var ock nog varm, hälft i Jun. då middags-hettan d. 8, 9, 10, 11, 12, 13, 17, 18 och 19, var imellan 26 och 31 grader. I Jul. och

Aug. vankade mera rågn ån man önskade. *Hösten* var i Sept. mera lik en sommar, i Octob. mycket kulen, men i Nov. til och med den 3 Dec. åter blid.

1763 års *Vinter*, som ingått d. 4 i föregående Dec. var ej ibland de kallaste, men väl en af de långvarigaste; ty fast ån varmen i Apr. hållt efter d. 16, blef rådande, och det således då kunde anses för *Vår*, låg dock snö kvar i skogarna och is på de flåsta sjöarne, til den Månadens slut. Kallaste dagarne den vintren voro d. 11, 13 och 14 Febr. samt d. 25, 26 och 27 Mart. imellan 15 och 21 gr. under 0. Under hela vintren til Mart. Månads slut, voro föga mer ån 24 tö-dagar. *Våren* i Maj, til och med d. 8 Jun. nog varm, men åter ovanligt torr, gjorde fådes-våxten åfven det året mindre ymnig. *Sommaren* räckte til d. 16 Sept. var midt i Jul. och i början af Aug. mycket våt. De varmaste dagarne voro d. 26, 28, 29 och 30 Jun. d. 4, 5, 7, 8, 9, 11 och 12 Jul. 26, 27 eller 28 gr. men åljest ofta öfver 20 grad. *Hösten* mycket blid, i 2 Månader, til d. 16 Nov. då nästa års vinter vidtog, i början skarp med 14 gr. köld, men sedan lindrigare, med en grufvelig mängd snö, mot slutet af Dec.

År 1764 var *vintren* ovanligt kort och blid, ty ifrån d. 14 Jan. til d. 23 Febr. var beständig tö, marken bar och til slut grön: träden började knoppas och sommar-foglar visa sig. De 6 sista dagarna i Febr. och de 8 första i Mart. kom dock en liten och önskelig efter-vinter, med snö. De kallaste dagarna denne vinter voro d. 19, 20, 21 och 22 Nov. d. 26 och 28 Dec., d. 3 och 5 Jan. samt d. 2 Mart. 12 à 16,

en enda gång 19 gr. under *o.* Vår-varmen tiltog ifrån d. 9 Mart. så hastigt, at början af April liknade en sommar; dock blef sedan mera kulet, med rågn och våt snö til d. 16 Maj, då i några dagar blef andra gången sommar, hvar på åter följde en kulen vår til och med d. 5 Jun. Rågn och någon snö i samma dagar gjorde dock mera godt än ondt; ty de upfriskade de af föregående torrka försvagade sådes- och gräs-rötterna, så at års-våxten sedan, ehuru knapp, blef bättre än man väntade. Sommaren ifrån d. 6 Jun. til d. 12 Sept. ej mycket varm, utom 17 dagar i Jul., imellan d. 1 och 26, på hvilka varmen steg til 26, 28, 30, ja, d. 12, til 30 $\frac{1}{2}$ grader. Rågn ej mera än vål behöfdes. Hösten, til d. 14 Nov. blid, med ymnigt rågn i slutet af Sept. och början af Nov. Såsom märkvärdigt, kan för det året nämnas, ehuru jag sådant utelemnat de förra åren, at d. 20 Aug. om aftonen, klockan 10, då det var helt lugnt och ej minsta molnfläck syntes på himmelen, började tåta och starka blixtar synas, utan dunder, ifrån två ställen vid Södra och SO. horisonten. Jagräknade ofta 12 til 16 blixtar i minuten, så at himmelen var uti nästan beständig eld, liksom ifrån flera Batterier. Deremot brann vackert Norrken på Norra himmelen. Bågge fortforo til kl. öfver 2 nästa morgon. På köpet upkom, kl. 1, eldsvåda på Södermalm, som dock snart släcktes.

(Fortsättning härnäst.)

P. WARGENTIN.

